

In memoriam

Bősze Péter (1938–2025)

Mit köszönhet a magyar orvosi nyelv Bősze Péternek?

FOGARASI KATALIN

Semmelweis Egyetem Szaknyelvi Intézet

fogarasi.katalin@semmelweis.hu

Bősze Péter professzor távozásával nem csupán a magyar és a nemzetközi nőgyógyászati onkológia veszítette el egyik legjelentősebb alakját, hanem a magyar orvosi nyelv is. Kevés olyan ember élt a modern magyar orvoslás történetében, aki annyira elszántan, következetesen és eredményesen dolgozott volna az anyanyelvi kultúra szolgálatában, mint ő. Életművének jelentős része a szó, a magyar orvosi szaknyelv tisztasága, művelése és intézményes fejlesztése köré szerveződött.

1. A MAGYAR ORVOSI NYELV LEGELHIVATOTTABB MŰVELŐJE

Bősze Péter professzor felismerte, hogy az orvostudomány nemcsak a kutatás és a gyógyítás révén épül, hanem a pontos, világos és a magyar mondatszerkezet szabályait követő szaknyelv által is. Már fiatal kutatóként elkezdte magyartítani a nőgyógyászati onkológia kifejezéseit, majd egyre szélesebb körben dolgozott azon, hogy a magyar orvosi szaknyelv ne idegen minták gyenge árnyéka, hanem önálló, következetes, a magyar nyelv saját nyelvi készletén alapuló rendszer legyen.

Ebből a törekvésből nőtt ki a világon elsőként létrehozott szaknyelvi folyóirat, a *Magyar Orvosi Nyelv*, amelyet 2001-ben alapított, és 2025-ig ő maga szerkesztett alapító főszerkesztőként. A lap nyelvtörténeti, terminológiai, nyelvhasználati és oktatási kérdéseket egyaránt feldolgozott, egyedülálló fórumot teremtve a magyar orvosi nyelv számára.

Nevéhez fűződik a magyar orvosi szaknyelv oktatásának intézményesítése is: ő hozta létre a Semmelweis Egyetemen a *Magyar orvosi nyelv* című tantárgyat, amely azóta is a legnépszerűbb szabadon választható kurzusok egyike. Tanítványai ma már orvosnemedékeket oktatnak tovább arra, amit ő vallott: „A magyar orvostudomány sem létezhet – még korunk határok nélküli tudományos világában sem – szaknyelve, a magyar orvosi nyelv nélkül.” (Bősze Péter *Bevezető* In: Bősze Péter (szerk.) *A magyar orvosi nyelv* tankönyve Budapest, Medicina Kiadó 2009:15.)

2. BUGÁT PÁL ÖRÖKSÉGÉNEK FOLYTATÓJA

A magyar orvosi nyelv történetének megkerülhetetlen alakja Bugát Pál (1793–1865), aki a XIX. században a magyar természettudományos szaknyelv megteremtésével és egysegítésével írta be nevét a tudománytörténetbe. A *szövet*, a *góc*, a *gümő*, az *idom* vagy éppen a *szívburok* mind Bugát által alkotott vagy honosított magyarítások.

Bősze Péter vallotta, hogy Bugát Pál nem pusztán történeti alak, hanem példakép: olyan tudós, aki egyszerre volt orvos, nyelvújító, szervező és gondolkodó. Több írásában is rámutatott, hogy Bugát szellemi öröksége – az alkotó, magyarul gondolkodó orvos képe – a XXI. században is követésre méltó. Az ő érdeme, hogy a Semmelweis Egyetem Elméleti Orvostudományi Központja előtt 2024-ben felállították Bugát Pál szobrát. Bősze Péter személyesen szorgalmazta a kezdeményezést, részt vett az előkészítésben és a szakmai-kulturális háttér megteremtésében, a szobor avatásán azonban már nem tudott jelen lenni. A szobor nemcsak Bugátnak állít emléket, hanem annak az eszmeiségnek is, amelyet Bősze Péter professzor egész életében képviselt: anyanyelvünk használata az orvostudományban a szakmai önazonosság egyik legfontosabb pillére. A két tudós különböző korokban, de meglepően hasonló küldetéssel élt: Bugát Pál a magyar orvosi nyelv „alapító atyja”, Bősze Péter pedig annak XXI. századi továbbépítője lett.

3. SZERVEZŐ, SZERKESZTŐ, KÖZÖSSÉGÉPÍTŐ

Bősze professzor fáradhatatlanul dolgozott azon, hogy a magyar orvosi nyelv művelése intézményes keretet kapjon. 2001-ben ő szervezte a Magyar Tudományos Akadémián a *Betű- és szövetés a magyar orvosi irodalomban* című, történeti jelentőségű konferenciát. Később több hasonló rendezvényt indított útjára, köztük a *Félezer éves a magyar orvosi nyelv* és az *Orvosi nyelv az ókorban* című tudományos üléseket.

Tankönyve – *A magyar orvosi nyelv tankönyve* – máig alpmű. További kötetei a magyar helyesírásról, a tudományos publikálásról és a szaknyelvi normáról generációk sorának nyújtanak támaszt. Tevékenységét nyelvészeti körökben is kiemelkedő elismerés övezte: ő volt az első orvos, aki elnyerte a Lőrincze Lajos-díjat: azt az elismerést, amelyet azoknak ítélnék oda, akik hosszú időn át kiemelkedően szolgálták az anyanyelvi kultúra ügyét kutatásaikkal, ismeretterjesztő munkájukkal vagy tudományszervező tevékenységükkel. Akadémiai bizottságok tagjaként szintén meghatározó szakmai iránymutatást adott, tovább erősítve szerepét és nyelvművelő törekvéseit a magyar orvosi nyelv formálásában.

4. SZELLEMISÉGE ÉS ÖRÖKSÉGE

Bősze Péter professzor nem csupán tudós volt, hanem olyan ember, aki hitt a gondosan formált mondat erejében, az anyanyelv tartóoszlopszerepében és a tudomány tisztaságában. Munkássága egy olyan korszakban született, amikor a magyar orvosi szaknyelv egysége megrendült, ő azonban példátlan következetességgel terelte vissza a figyelmet az érthetőségre, a magyar nevezéktan gazdagságára és a nyelvi felelősségre.

Öröksége tovább él: tankönyvekben, az egyetemi oktatásban, a Bugát-szobor előtt elhaladó hallgatók gondolataiban, a *Magyar Orvosi Nyelv* folyóirat lapjain, valamint minden olyan egészségtudománnyal foglalkozó orvos, kutató és nyelvész tollában és szavában, aki magyarul gondolkodik és ír.

Bősze Péter (1938–2025)

„Mint levelek születése, olyan csak az embereké is.
Földre sodorja a lombot a szél, de helyébe az erdő
Mást sarjaszt újból, mikor eljön a szép tavasz újra,
Így van az emberi nemzet is, egy nő, más meg aláhull.”

(Homérosz: *Iliász* VI. 179-182. Ford. Devecseri Gábor)